

RECENZÍÓK

Szakedokumentum: A várható élettartam jövedelmi egyenlőtlenségeinek változása Magyarországon

Report: Changing income inequality in life expectancy in Hungary

Ismertető: [Vitrai József](#)

Doi: [10.58701/mej.19297](https://doi.org/10.58701/mej.19297)

Ismertetett dokumentum: Bíró, A., Hajdu, T. & Kertesi, G. (2025) A várható élettartam jövedelmi egyenlőtlenségei Magyarországon 1992–1993 és 2022–2023 között. In: Hermann, Z. & Varga, J. (Eds.) *Munkaerőpiaci Tükör 2023–2024*, (pp. 106–111) HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest

Kulcsszavak: egyenlőtlenség; várható élettartam; jövedelem; Magyarország

Keywords: inequality; life expectancy; income; Hungary

BEVEZETÉS

Ez a cikk egy olyan demográfiai kutatási területre épül, amely széles körben elfogadja a jobb társadalmi helyzet és a hosszabb várható élettartam közötti pozitív kapcsolatot. Ezt az összefüggést számos országra és időszakra kiterjedő kutatások is alátámasztják, statisztikailag megbízhatónak és jelentősnek bizonyulva.

A magyarországi szakirodalom nagyrészt az iskolai végzettséget (mint a társadalmi helyzet egyik mutatóját), a halandóságot (mint az egészségi állapot mérőszámát) és a tágabb földrajzi régiókat vizsgálta. Ezek a hazai tanulmányok hasonló tendenciákat mutattak ki, mint a más fejlett országokban végzett kutatások.

MÓDSZERTAN

A tanulmány a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) országos halálozási regiszterét használta elsődleges adatforrásként. Ez a

regiszter minden egyes magyarországi halálozásról részletes információt tartalmaz, mint például az elhunyt neme, életkora, lakóhelye és a halál oka. Ezt az adatbázist kiegészítették a településszintű, nem- és életkorspecifikus népességadatokkal, valamint a Területi Információs Rendszer (TeIR) adatbázisából származó, településszintű személyi jövedelemadó (SZJA) adatokkal. Az elemzéseket két időszakra, az 1992–1993-as és a 2022–2023-as évekre végezték el.

A kutatók a települések egy lakosra jutó belföldi jövedelme (az SZJA-alapot képező jövedelem) alapján tíz településcsoportot hoztak létre. A legalacsonyabb jövedelmi kategória a lakosság legszegényebb településeken élő 10 százalékát öleli fel, míg a legmagasabb jövedelmi csoport a leggazdagabb településeken élő 10 százaléknyi népességet reprezentálja. Ezt követően a tíz jövedelmi decilisre vonatkozóan nem- és életkor-specifikus halálozási arányokat számítottak. Ezek alapján határozták meg a jövedelemspecifikus,

születéskor várható élettartamokat. Fontos megjegyezni, hogy a születéskor várható élettartam nem projekció, hanem azt mutatja meg, hogy ha egy adott időszak (jellemzően: a jelen) korszpecifikus halálozási valószínűségei lennének érvényesek az újszülött kohorsz teljes életpályáján, akkor átlagosan hány évet élnének a kohorsz tagjai. Ez a mérőszám kiküszöböli az egyes országok, időszakok, populációk eltérő életkoreloszlásából adódó különbségeket, így a mortalitási arányokkal szemben pontosabb összehasonlítást tesz lehetővé a halálozási viszonyok között.

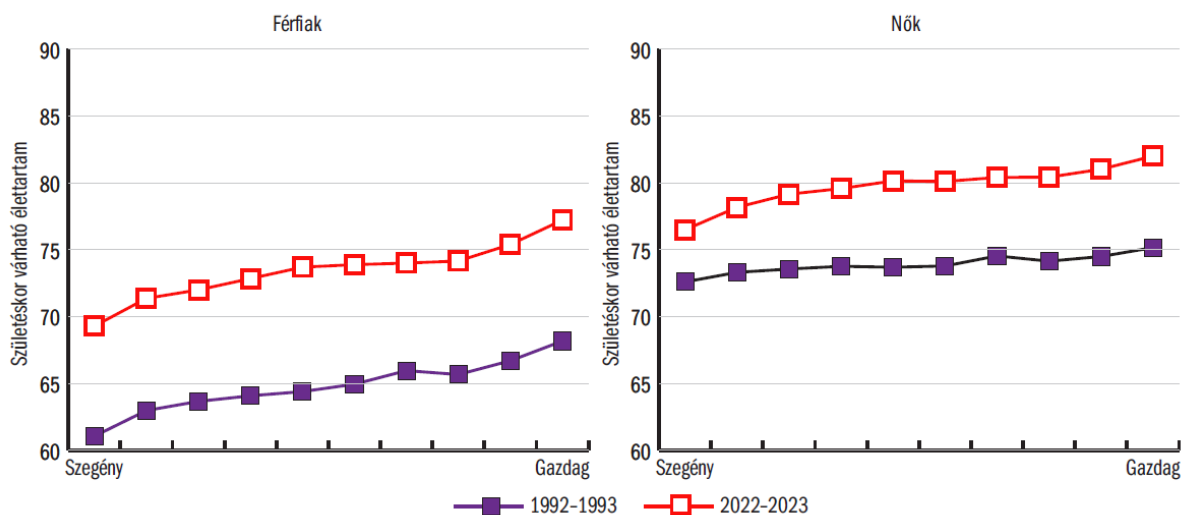
A jövedelmi különbségek vizsgálatakor azt is meghatározták, hogy a különböző életkorokban bekövetkező halálozási különbségek milyen mértékben járulnak hozzá a születéskor várható élettartam jövedelmi

különbségeihez. Emellett a halálokok szerinti mortalitási arányok segítségével számszerűsítették, hogy egyes halálokok eltérő mortalitási mintázatai mekkora szerepet játszanak a jövedelmi különbségek kialakulásában. Ezekhez a számításokhoz dekompozíciós technikát alkalmaztak.

EREDMÉNYEK

Az elemzés rávilágított, hogy a várható élettartamban jelentős nemek közötti különbségek tapasztalhatók mindkét vizsgált időszakban. [1. ábra] Az 1990-es évek elején a nők átlagosan nyolc, a 2020-as évek elején pedig hat évvel éltek tovább a férfiaknál. Harminc év alatt a férfiak várható élettartama átlagosan nyolc, a nőké öt évvel javult.

1. ábra: A születéskor várható élettartam jövedelmi tizedek szerint 1992–1993-ban és 2022–2023-ban férfiakra és nőkre (Forrás: az ismertett tanulmány)

A jövedelmi gradiens sokkal meredekebb a férfiaknál, mint a nőknél. 2022–2023-ban a legmagasabb és legalacsonyabb jövedelmű településcsoportok közötti várható élettartam-különbség férfiaknál 7,9 év, nőknél 5,5 év volt. Megállapítható, hogy a

várható élettartamban mért jövedelmi egyenlőtlenségek számottevően nőttek az elmúlt 30 évben. Bár a férfiaknál ez a növekedés kisebb mértékű (az 1992–1993-as 7,1 évről 2022–2023-ra 7,9 évre, azaz 10%-kal emelkedett), a nőknél drámai

változás történt: a különbség 2,6 évről 5,5 évre, vagyis több mint a duplájára nőtt. Ez annak a következménye, hogy amíg a legmagasabb jövedelmű nőknél a várható élettartam közel hét évvel nőtt, addig a legszegényebbek életkilátásai mindössze négy évvel javultak.

A kutatók azt is megvizsgálták, hogyan befolyásolja a halálozáskori életkor és a halálokok a várható élettartambeli jövedelmi egyenlőtlenségek alakulását. A halálozási életkor hatását illetően a férfiaknál a 18–49 éves korosztályban a jövedelmi különbség 1,7 évvel csökkent, míg az 50 év felettiekénél 2,5 évvel nőtt. Nők esetében a 18–49 éves kohorsz halálozási különbségei nem változtak, azonban az 50 év feletti korcsoportban 2,9 évvel növekedett. A legfiatalabbak halálozásában mért társadalmi különbségek hatása a várható élettartamra konstans maradt. A csecsemőhalandóság és az 1–17 éves fiúgyermek halálozásának jelentősége három évtized alatt nem változott, míg az 1–17 éves lánygyermek halálozása kismértékben növelte az egyenlőtlenségeket.

A halálteki összetevőket tekintve kiderült, hogy a daganatos és keringési eredetű halálozások szerepének időbeli változása befolyásolta a legnagyobb mértékben a várható élettartamban mért társadalmi különbségek növekedését. Különösen nagy változás figyelhető meg a daganatos betegségeknél a nők esetében, ahol kezdetben az alacsonyabb jövedelműek voltak előnyösebb helyzetben, de az időszak végére ez átfordult. Ez a változás megdöbbentő: harminc év alatt összességében közel 3 évvel nőtt a szegényebb nők daganatos eredetű halálozásnak betudható lemaradása – várható élettartamban mérve – a legmagasabb jövedelmi tizedhez képest. Ennek a növekedésnek több

mint fele arra vezethető vissza, hogy a daganatos betegségekből eredő halálozások jövedelmi csoportok közötti különbségeinek időbeli változásai növelték a legnagyobb mértékben a nőknél a várható élettartam jövedelmi egyenlőtlenségét.

ÖSSZEGZÉS

A kutatás eredményei egyértelműen rámutatnak, hogy a szegényebb társadalmi csoportok jelentős és egyre növekvő lemaradásban vannak a várható élettartam tekintetében. Ennek a különbségnek a csökkentése kiemelt társadalmopolitikai cél kell, hogy legyen. Ehhez természetesen elengedhetetlen az egészségügyi ellátásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása.

Azonban az egyenlő esélyek megteremtése önmagában nem elegendő; proaktív egészségpolitikára van szükség. Ez azt jelenti, hogy az egészségügyi ellátórendszernek aktívan kezdeményeznie és ösztönöznie kell a rendszeres megelőző szűrővizsgálatokat, a krónikus betegek állapotának folyamatos ellenőrzését, valamint megalapozott, célzott és közérthető módon és folyamatosan népszerűsíteni és támogatnia kell az egészséges életmód követhető mintáit.

AJÁNLÁS

Ez a tanulmány meggyőző adatokkal támasztja alá, hogy a magyarországi egészség-egyenlőtlenségek nemhogy csökkentek volna az elmúlt 30 évben, hanem a nők körében kifejezetten nőttek.¹ Az elemzésből világosan kiderül, hogy a nem, a halálozási életkor és a halálokok együttesen, komplex interakcióban befo-

¹ Az egészségesegyenlőtlenségek földrajzi megoszlásáról lásd Kollányi, 2023

lyásolják a legszegényebbek és a leg-
gazdagabbak várható élettartama közötti
különbséget. Ez azt jelenti, hogy ezen
tényezők hatását nem lehet egymástól
függetlenül vizsgálni, és ez a felismerés a
kutatás egyik legnagyobb értéke az időbeli
egyenlőtlenségek növekedésének bemu-
tatása mellett.²

Fontos megjegyezni, hogy a szerzők az
egyenlőtlenségek csökkentésére az egész-
ségügyi ellátásokhoz való hozzáférés
növelését, valamint a felvilágosítás és a
motiváció erősítését javasolják. Azonban
szem előtt kell tartani, hogy a fizikai és
társas környezet is hangsúlyos szerepet
játszik az egészségben mutatkozó méltá-
nytalanságok megszüntetésében, és
ennek említése hiányzik az ajánlások
közül.

HIVATKOZÁSOK

- Bíró, A., Hajdu, T. & Kertesi, G. (2025) A várható élettartam jövedelmi egyenlőtlenségei Magyarországon 1992–1993 és 2022–2023 között. In: Hermann, Z. & Varga, J. (Eds.) *Munkaerőpiaci Tükör 2023–2024*, (pp. 106–111) HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest
- Bakacs, M., Vitrai, J., Várhalmi, Z., Kaposvári, Cs., Herrman, D., Kabos, S., Lőw, A. (2008) A halandóságot befolyásoló egyéni biológiai és társadalmi-gazdasági tényezők hatásrendszerének vizsgálata. *Orvosi Hetilap*, 50:2371–2376.
- Kollányi, Zs. (2023) Az egészségi állapot egyenlőtlenségei Magyarországon. In: Szabó-Morvai, Á. & Pető, R. (Eds.) *Munkaerőpiaci Tükör 2022*, (pp. 169–175) HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest

INFORMÁCIÓK A SZERZŐRŐL

Vitrai József
Széchenyi István Egyetem Egészség- és Sporttudományi Kar, Pszichológia és Egészségügyi Menedzsment
Tanszék, Győr
vitrai.jozsef@gmail.com

CIKKINFORMÁCIÓK

Beküldve: 2025. 06. 05.
Elfogadva: 2025. 07. 13.
Megjelentetve: 2025. 09. 01.

Copyright © 2025 Vitrai József. Kiadó: Magyar Népegészségügy Megújításáért Egyesület. Ez egy nyílt
hozzáférésű cikk a CC-BY-SA-4.0 licenstszerződés alapján.

² A halálozást befolyásoló tényezők interakciójáról részletesebben lásd Bakacs et al., 2008